

Кобрусєва Є. А.,
*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ДІЯЛЬНІСТЬ ОФІСУ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕНЬ ПРОЦЕДУРИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМІСТЬ

ACTIVITIES OF THE ANTI-RAIDING OFFICE OF THE MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF OVERCOMING VIOLATIONS OF THE PROCEDURE OF STATE REGISTRATION OF PROPERTY RIGHTS TO REAL ESTATE

У статті автор аналізує стан дослідження проблематики позасудового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації з надання адміністративних послуг (зокрема в адміністративному порядку) на науковому рівні. Підкреслено, що необхідність створення Офісу протидії рейдерству як принципово нової колегіальної структури, яка покликана боротися зі спробами рейдерських захоплень нерухомості та корпоративних прав, обумовлена нормативними та соціальними чинниками. Дослідником зроблено висновок про те, у апараті державної влади виникла нагальна потреба у створенні колегіальної структури нового покоління, до функціональних повноважень якої входила б боротьба з несанкціонованими діями в реєстрах, незаконними реєстраційними діями в межах та у спосіб, визначений законом. Досліджено функціональні повноваження, організаційну та нормативну основу діяльності, внутрішню структуру Офісу протидії рейдерству та його місце в апараті Міністерства юстиції України. Автором акцентовано увагу на тому, що функції та стратегічні завдання Офісу кореспондуються з завданнями, покладеними на Міністерство юстиції України. Окреслено основні методичні, функціональні та методологічні повноваження Офісу протидії рейдерству. Наприкінці статті автором зроблено висновок про те, що Офіс протидії рейдерству Міністерства юстиції України – це дієвий спосіб захисту корпоративних та майнових прав, автор правопросвітницьких та методологічних ініціатив. Цей орган надає можливість особі, права якої були порушені швидко відреагувати на протиправні реєстраційні дії та скасувати незаконне рішення. Подання скарги є швидкою альтернативою таким способам захисту, як звернення до суду та звернення до правоохоронних органів, порядок здійснення яких є складнішим, довшим та витратним.

Ключові слова: *Офіс протидії рейдерству, Міністерство юстиції України, позасудове оскарження, адміністративне оскарження, реєстраційні дії, рейдерство.*

In the article, the author analyzes the state of research on the issues of out-of-court appeal of decisions, actions or inaction of public administration bodies for the provision of administrative services (in particular, in administrative order) at the scientific level. It is emphasized that the need to create the Anti-Raiding Office as a fundamentally new collegial structure designed to combat attempts to seize real estate and corporate rights by raiders is due to regulatory and social factors. The researcher concluded that there was an urgent need to create a collegial structure of a new generation in the apparatus of state power, the functional powers of which would include the fight against unauthorized actions in the registers, illegal registration actions within the limits and in the manner determined by law. The functional powers, organizational and regulatory basis of activity, the internal structure of the Anti-Raiding Office and its place in the apparatus of the Ministry of Justice of Ukraine were studied. The author emphasized that the functions and strategic tasks of the Office correspond with the tasks assigned to the Ministry of Justice of Ukraine. The main methodical, functional and methodological powers of the Anti-Raiding Office are outlined. At the end of the article, the author concluded that the Anti-Raiding Office of the Ministry of Justice of Ukraine is an effective way to protect corporate and property rights, the author of legal education and methodological initiatives. This body provides an opportunity for a person whose rights have been violated to quickly react to illegal registration actions and cancel an illegal decision. Filing a complaint is a quick alternative to such methods of protection as going to court and turning to law enforcement agencies, the procedure for which is more complicated, longer and costly.

Key words: *Anti-Raiding Office, Ministry of Justice of Ukraine, out-of-court appeal, administrative appeal, registration actions, raiding.*

Актуальність теми: в контексті реформування системи органів державної реєстрації прав та реформування організаційної структури Міністерства юстиції України, через чисельні реформи децентралізації повноважень з державної реєстрації прав, а також враховуючи поширеність рейдерських захоплень нерухомості та корпоративних прав у 2016 році виникла потреба у створенні принципово нової «антирейдерської» інституції у складі Мін'юсту. Тож, актуальність дослідження обумовлена необхідністю популяризації інформації про існування та функціональні повноваження Офісу протидії рейдерству при Міністерстві юстиції України як інноваційної інстанції, яка акумулює в собі функції контролю, методичної та методологічної допомоги, а також є гарантом поновлення порушених, невизнаних чи оспорюваних майнових та корпоративних прав.

Короткий аналіз праць. Тематика оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації з надання адміністративних послуг (зокрема в адміністративному порядку) була предметом наукових розвідок В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Н.В. Боженко, Д.О. Власенка, І.П. Голосніченко, О.А. Грабильнікової, Е.Ф. Демського, В.В. Дубовика, О.С. Духневич, С.В. Дяченка, Ю.В. Єрмакова, О.М. Здрок, Л.Є. Кисіль, Є.А. Кобрусєвої, О.В. Марченко, О.В. Лахової, В.П. Мороз, К.В. Селіванової, Т.О. Коломоєць, О.П. Куманської-Нор, Д.В. Лученка, М.В. Луцького, В.В. Нікітіна, В.І. Полюховича, Я.С. Рябченко, О.Л. Соколенко, О.М. Спектор, В.П. Тимошука, О.С. Ткачука, С.А. Уханенка, О.В. Цельєва, О.Г. Циганова, Л.М. Черненко. Водночас, не зважаючи на численність наукових розвідок, комплексне та всебічне дослідження феномена Офісу протидії рейдерству на науковому рівні не проводилося.

Мета дослідження: комплексне дослідження причин запровадження та сутнісних особливостей Офісу протидії рейдерству як правозахисної інституції нового покоління, нормативного, організаційного та процесуального оформлення його діяльності.

Нормативним контекстом для створення інноваційної «антирейдерської» структури слугувало те, що Міністерством юстиції України та (після ліквідації та реформування організацій-

ної структури Міністерства юстиції України – міжрегіональними управліннями Міністерства юстиції [1]) були реформовані колишні Комісії у Колегії, які уповноважені розглядати скарги громадян на неправомірні рішення, дії або бездіяльність у сфері державної реєстрації.

Щодо соціального контексту слід зазначити наступне. Актуальною проблемою у період з 2016 року залишалася поширеність протиправних насильницьких захоплень майна та корпоративних прав фізичних та юридичних осіб. Як слушно зазначила К.В. Потапова: «...Нерідко насильницьке заволодіння майном чи корпоративними правами має своїм правовим підґрунтям проведення протиправної реєстраційної дії в ДРП (проведення державної реєстрації переходу права власності на майно на недобросовісного набувача). Звісно, часткова реституція можлива шляхом скасування таких незаконних реєстраційних дій в діючих реєстрах» [2, с. 5].

З огляду на наведені обставини, у апарату державної влади виникла нагальна потреба у створенні колегіальної структури нового покоління, до функціональних повноважень якої входила б боротьба з несанкціонованими діями в реєстрах, незаконними реєстраційними діями в межах та у спосіб, визначений законом.

Наказом Міністерства юстиції України від 09.01.2020 № 71/5, підписаним Міністром юстиції Денисом Малюською, було затверджено нове Положення про Колегію з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції (далі – Положення про Колегію). Згідно з п. 2 розділу I Положення Колегії є постійно діючими консультативно-дорадчими органами при Мін'юсті та його територіальних органах, що в межах повноважень, визначених Порядком розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1128, здійснюють колегіальний розгляд скарг у сферах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань [3].

У структурі апарату Міністерства юстиції України, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 28.07.2020 № 2359/к «Про затвердження структури та штатної чисельності працівників апарату Міністерства юстиції України», було створено дієву колегіальну структуру – Офіс протидії рейдерству (на правах департаменту).

Так, у відповідності до розділів I–III, п. 1 розділу V Положення про Офіс протидії рейдерству Міністерства юстиції України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 06.11.2020 № 3865/5 (у першій редакції), Офіс протидії рейдерству (далі – Офіс) здійснює свою діяльність на правах Департаменту та є самостійним структурним підрозділом Міністерства юстиції України. Офіс у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства, Положенням про Міністерство юстиції України, наказами Міністерства та цим Положенням.

Офіс у межах повноважень забезпечує виконання завдань, покладених на Міністерство, щодо реалізації державної політики у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців.

Офіс відповідно до покладених на нього завдань:

1) здійснює відповідно до Законів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» контроль за діяльністю у сферах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців;

2) вживає в межах повноважень Офісу заходів щодо забезпечення блокування та анулювання доступу державних реєстраторів до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно; Єдиного державного реєстру юридичних осіб,

фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у випадках, передбачених законом;

3) здійснює у випадках та способом, передбачених законодавством, організаційне забезпечення розгляду скарг у сферах державної реєстрації з підготовки матеріалів для їх розгляду, а також підготовки на основі протоколу засідання проєктів висновку та наказу Міністерства та інших документів, що стосуються розгляду скарг у сферах державної реєстрації;

4) здійснює заходи організаційно-технічного характеру, спрямовані на забезпечення дотримання вимог законодавства з організації діловодства у державних органах стосовно документів, які створені під час та у результаті розгляду скарг у сферах державної реєстрації;

5) забезпечує виконання рішень Міністерства, передбачених статтею 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та статтею 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»;

6) вживає в межах повноважень Офісу заходів щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законодавством;

7) бере участь у розробці проєктів законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до компетенції Офісу;

8) подає на розгляд керівництву Міністерства пропозиції, у тому числі у вигляді проєктів нормативно-правових актів, щодо вдосконалення законодавства з питань, що належать до компетенції Офісу;

9) вивчає міжнародний досвід з питань організаційно-правового забезпечення функціонування державних систем реєстрації з метою вдосконалення законодавства;

10) бере участь у проведенні правової експертизи проєктів законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до компетенції Офісу;

11) забезпечує розгляд звернень від органів влади, громадських формувань, підприємств, установ та організацій, громадян з питань, що належать до компетенції Офісу;

12) забезпечує розгляд запитів і звернень народних депутатів України з питань, що належать до компетенції Офісу;

13) надає в установленому порядку інформацію за запитами на публічну інформацію фізичних та юридичних осіб, громадських формувань та за запитами адвокатів, оформленими відповідно до законодавства, з питань, що належать до компетенції Офісу;

14) вживає заходів у межах повноважень щодо ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно; Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

15) бере участь в організації роботи з підготовки та підвищення кваліфікації працівників у сферах, які належать до компетенції Офісу, проводить відповідні наради та семінари;

16) забезпечує представництво інтересів Міністерства, Офісу без окремого доручення керівника (самопредставництво) в судах України у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності Міністерства за результатом розгляду скарг у сферах державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

17) організовує та забезпечує в межах компетенції належну організацію прийому громадян у Офісі та бере участь у прийомі громадян у Міністерстві, Кабінеті Міністрів України з питань, що належать до компетенції Офісу;

18) забезпечує формування справ, їх зберігання та підготовку до передачі до архівного підрозділу або особі, відповідальній за ведення архіву Міністерства;

19) здійснює облік скарг у сфері державної реєстрації, збирає статистичні дані для удосконалення засад оскарження рішень, дій або бездіяльності у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

20) здійснює інші повноваження, визначені законами України та іншими нормативно-правовими актами.

Офіс очолює директор департаменту (керівник офісу), який в установленому порядку призначається на посаду і звільняється з посади державним секретарем Міністерства [4].

Функції та стратегічні завдання Офісу кореспондуються з завданнями, покладеними на Міністерство юстиції України, зокрема та не виключно, підпунктами 83-5, 83-6, 83-7, 83-8, 83-10, 83-11, 83-12 п. 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228 (наразі діє зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України № 11 від 05.01.2024), у відповідності до яких Мін'юст:

– здійснює нормативно-правове, методологічне та інформаційне забезпечення у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців, надає узагальнені роз'яснення щодо застосування законодавства з питань державної реєстрації;

– організовує роботу, пов'язану із забезпеченням діяльності з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців; з підготовки та підвищення кваліфікації державних реєстраторів;

– здійснює відповідно до закону контроль за діяльністю у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців, в тому числі шляхом проведення моніторингу реєстраційних дій відповідно до закону, та приймає обов'язкові до виконання рішення, передбачені законом;

– забезпечує доступ державних реєстраторів, уповноважених осіб суб'єктів державної реєстрації, визначених законом, інших суб'єктів, право доступу яких визначено законом, до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Мін'юст, і приймає рішення про блокування та анулювання такого доступу у випадках, передбачених законом;

– розглядає відповідно до закону скарги на рішення, дії або бездіяльність державних реєстраторів, суб'єктів державної реєстрації прав, територіальних органів Мін'юсту та приймає обов'язкові до виконання рішення;

– складає протоколи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених КУпАП;
– вносить до Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату подання щодо анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю у випадках, передбачених законом [5].

Висновки. Офіс протидії рейдерству Міністерства юстиції України – дієвий спосіб захисту корпоративних та майнових прав, автор пра-

вопросвітницьких та методологічних ініціатив. Цей орган надає можливість особі, права якої були порушені швидко відреагувати на протиправні реєстраційні дії та скасувати незаконне рішення. Подання скарги є швидкою альтернативою таким способам захисту, як звернення до суду та звернення до правоохоронних органів, порядок здійснення яких є складнішим, довшим та витратним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деякі питання територіальних органів Міністерства юстиції : постанова Кабінету Міністрів України від 09 жовт. 2019 р. № 870. *Офіційний вісник України*. 2019. № 84. С. 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2019-%D0%BF#Text>
2. Потапова К.В. Способи боротьби органів юстиції з рейдерством як негативним соціальним явищем. *Правовий гарант*. 2019. № 02 (31). С. 4–5.
3. Положення про Колегію з розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів Міністерства юстиції : затв. наказом Мін-ва юстиції України від 09 січ. 2020 р. № 71/5. *Офіційний вісник України*. 2020. № 3. С. 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0024-20#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Положення про Офіс протидії рейдерству Міністерства юстиції України : затв. наказом Мін-ва юстиції України від 06 лист. 2020 р. № 3865/5. URL: https://dostup.org.ua/request/100658/response/356548/attach/6/pdf?cookie_passthrough=1.
5. Положення про Міністерство юстиції України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 02 лип. 2014 р. № 228. *Офіційний вісник України*. 2014. № 54. С. 88. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.03.2024).